



**СЭЛЭНГЭ АЙМАГ ДАХЬ  
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

213200 Сэлэнгэ аймаг, Сүхбаатар сум  
Цагаан Эрэг II баг  
Утас: 7036-3040, Факс: (976)-7036-3040  
E-mail: Selenge@audit.gov.mn

**СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН БОЛОН  
СҮХБААТАР СУМЫН ИРГЭДИЙН  
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД  
БИЕ ДААН НЭР ДЭВШИГЧ ЛХАГВАЖАВЫН  
ЭНХБОЛОР ТАНАА**

2020.09.03 № 001-2020/06-79-93

танай \_\_\_\_\_-ны № \_\_\_\_\_-т

**Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн  
дүгнэлт**

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5-д заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Сэлэнгэ аймгийн болон Сүхбаатар сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд бие даан нэр дэвшигч Лхагважавын Энхболорын мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

**Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл**

Сэлэнгэ аймгийн болон Сүхбаатар сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд бие даан нэр дэвшигч Л.Энхболор нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль болон "Алсын хараа-2050"-д нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцооны хамт ирүүлж, хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

**Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл**

Сэлэнгэ аймаг дахь Төрийн аудитын газар нь аймаг, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд бие даан нэр дэвшигчийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Тулгуур зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-6:2020 Нийцлийн аудитын зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-8:2020 Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2020 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2020-2022 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль болон "Алсын хараа-2050" холбогдох бусад байгууллагаас авсан мэдээллийг шалгуур болгосон.

018020874

## Дүгнэлт

Бие даан нэр дэвшигч Л.Энхболорын Сэлэнгэ аймгийн болон Сүхбаатар сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр, түүнд орсон зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, "Алсын хараа-2050", Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Бие даан нэр дэвшигч Л.Энхболорын мөрийн хөтөлбөр /..... хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг: Сэлэнгэ аймгийн болон Сүхбаатар сумын Сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР



Ч.ЭНХТУЯА

СЭЛЭНГЭ АЙМАГ БОЛОН СҮХБААТАР СУМЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН  
ХУРЛЫН 2020 ОНЫ СОНГУУЛЬД БИЕ ДААН НЭР ДЭВШИГЧ  
ЛХАГВАЖАВЫН ЭНХБОЛОРЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР



Уриа: "ХҮНЭЭ ДЭМЖИЖ, ХӨГЖЛИЙГ ТҮҮЧЭЭЛЭГЧ ИРГЭНИЙ ТӨЛӨӨЛӨЛ"

**НЭГ. ХҮН АМЫН ХӨГЖИЛ, НИЙГМИЙН БОДЛОГО**

**1.1. Эрүүл мэндийн бодлого**

- 1.1.1 Эрүүл мэндийн анхан шатны болон нарийн мэргэжлийн тусламж үйлчилгээний чанар аюулгүй байдал, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх боломжийг дээшлүүлэх чиглэлээр холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллана.
- 1.1.2. Эмч, эмнэлгийн ажилтны мэдлэг, ур чадварыг тасралтгүй дээшлүүлж, ёс зүйн хариуцлагыг өндөржүүлэх санал, санаачилгыг дэмжинэ.
- 1.1.3. Халдварт өвчин ялангуяа А гепатит шар өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, түүний гаралтыг зогсооход бусад мэргэжлийн байгууллагуудын оролцоог нэмэгдүүлж, хамтран ажиллана.
- 1.1.4. Хүн амын эрүүл аж төрөх, эрүүл мэндээ хамгаалах зан үйлийг төлөвшүүлэн, хүүхэд залуучуудад эрүүл мэндийн боловсрол олгох, эрүүл мэндийнхээ төлөө хүлээх гэр бүлийн хариуцлагыг дээшлүүлэх, ард иргэдийн дунд эмийн зохистой хэрэглээг сурталчлах ажлыг холбогдох байгууллагуудтай хамтран үе шаттайгаар зохион байгуулна.
- 1.1.5. Өрхийн эрүүл мэндийн төвүүдэд анхан шатны оношилгоо шинжилгээний лаборатори байгуулах, иргэдэд үзүүлэх эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний чанар хүртээмжийг нэмэгдүүлэх санал, санаачилга гаргаж, хэрэгжүүлнэ.

**1.2. Боловсролын бодлого**

- 1.2.1. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийг СӨБ-д хамрагдах нөхцөлийг бүрдүүлж, хамрагдалтыг нэмэгдүүлэх ажлыг холбогдох байгууллагуудтай хамтран зохион байгуулна.
- 1.2.2. Ерөнхий боловсролын сургууль, цэцэрлэгийн компьютерын хангамжийг нэмэгдүүлж, "Цахим сургууль-Цахим сургалт" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх бодлого баримтална.
- 1.2.3. Сургууль, цэцэрлэгийг "Эрүүл мэндийг дэмжигч байгууллага" болох хөдөлгөөн өрнүүлж, гарсан санал санаачилгыг дэмжинэ.
- 1.2.4. Насан туршийн боловсролын "Гэгээрэл" төвийн сургалтын орчныг бэхжүүлж, үйл ажиллагааг нь өргөтгөх чиглэлээр хамтран ажиллана.
- 1.2.5. Хүүхдийг тодорхой зорилго чиглэлтэй амьдрах, эх орноо хайрлах үзэл баримтлалаар хүмүүжүүлж, нийгэмд зөв иргэн болж төлөвшүүлэх, хүүхэд, гэр бүлийн хөгжил, хамгааллын үйлчилгээг сайжруулах ажлыг дэмжиж, хамтран ажиллана.
- 1.2.6. Хүүхдийн эрүүл агаарт чөлөөт цагаа зөв боловсон өнгөрөөх нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор стандартын шаардлага хангасан хүүхдийн тоглоомын талбай барих, "Хүүхдийн парк" байгуулах санал гаргаж, бусад байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.7. Цэцэрлэг, сургуульд экологийн танхим, булан байгуулах санал, санаачилга гаргаж, холбогдох байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.

**1.3. Соёл, спорт, аялал жуулчлалын бодлого**

- 1.3.1. Соёлын байгууллагад шаардлагатай хувцас, хөгжмийн зэмсэг, техник тоног төхөөрөмжөөр хангах санхүүжилтийг холбогдох төсөвт тусгуулж, үе шаттайгаар хэрэгжүүлэх арга хэмжээ авна.

- 1.3.2. Орон нутаг судлах музейн үйл ажиллагааг сайжруулж, аялал жуулчлалын зорилгод нийцүүлэн хөгжүүлэх чиглэлээр ажиллана.
- 1.3.3. Номын сангуудын үйлчилгээг өргөжүүлж, номын сангийн үйл ажиллагаанд орчин үеийн дэвшилтэт технологийг нэвтрүүлэн, "Цахим номын сан" болгох ажлыг эрчимжүүлэн, номын фондын баяжилтыг нэмэгдүүлэх ажлыг санаачлан бусад байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 1.3.4. Биеийн тамир, спортын газрын мэргэжлийн багшийн орон тоог нэмэгдүүлэх асуудлыг холбогдох байгууллагад уламжлан шийдвэрлүүлж, спортын холбоо клубүүдийн үйл ажиллагааг дэмжин, нийтийн биеийн тамир, спортоор хичээллэгсдийн тоог нэмэгдүүлэх бодлого баримтлана.
- 1.3.5. Иргэдийн биеийн тамир спортоор хичээллэх, аюулгүй таатай орчин нөхцөлийг бүрдүүлэх, хөл бөмбөгийн зориулалтын талбай байгуулах санал санаачилгыг дэмжинэ.
- 1.3.6. Залуучуудын байгууллагын санаачилгыг дэмжиж, залуучуудын авьяас, сонирхлыг хөгжүүлэх, чөлөөт цагийг үр бүтээлтэй өнгөрүүлэхэд зориулсан төрөл бүрийн клуб байгуулах санал санаачилгыг дэмжинэ.

#### **1.4. Хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн хамгааллын бодлого**

- 1.4.1. Хөдөлмөрийн зах зээлийн мэдээллийг чанаржуулж, шинэ ажлын байр бий болгох асуудлыг холбогдох байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлэх арга хэмжээ авна.
- 1.4.2. Ажилгүй иргэдийг мэргэжил олгох болон давтан сургалтад хамруулан мэргэжлийн зорүүгээс ажилгүйдэл үүсэх шалтгааныг бууруулах чиглэлээр ажиллана.
- 1.4.3. Нийтийг хамарсан ажлыг тогтмол зохион байгуулах, идэвхтэй ажлын байр хайгчдыг ажлын байраар хангах ажлыг хэрэгжүүлэгч байгууллагатай хамтан ажиллаж, үйл ажиллагаанд нь иргэдийн хяналтыг хэрэгжүүлнэ.
- 1.4.4. Үйлдвэрлэл, өрхийн аж ахуй эрхлэх хүсэлтэй иргэдийг зээл хөтөлбөрт хамруулах замаар өрхийн амьжиргааны түвшинг сайжруулах чиглэлээр холбогдох байгууллагуудын санал санаачилгыг дэмжиж, хамтран ажиллана.

### **ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО**

#### **2.1. Хөдөө аж ахуйн бодлого**

- 2.1.1. Усалгаатай газар тариалангийн хувийн жинг өсгөж, нэгж талбайгаас авах ургацын хэмжээг нэмэгдүүлэх мэргэжлийн байгууллагын ажлыг дэмжиж, хамтран ажиллана.
- 2.1.2. Хүлэмж, зоорины аж ахуйг хөгжүүлэх, тариалах ургамлын нэр төрлийг олшруулах, үрийн бодлогоор дэмжих чиглэлээр холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллана.
- 2.1.3. Мал амьтдын ялгадсыг ашиглан бордооны жижиг үйлдвэр байгуулах, био бордоо үйлдвэрлэж, зах зээлд борлуулах ажлыг дэмжинэ.
- 2.1.4. Бэлчээрийг хортон мэрэгчдээс хамгаалах, бордох, усжуулах, олон наст ургамал тариалах арга хэмжээг жил бүрийн газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөнд тусгуулах ажлыг дэмжиж, холбогдох байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.5. Мал аж ахуйн гаралтай түүхий эдийг боловсруулах, борлуулах, малчдын бүлэг, хоршоо, сүү боловсруулах жижиг, дунд үйлдвэрийг байгуулан, борлуулалт хийх санал, санаачилгыг дэмжинэ.

#### **2.2. Үйлдвэрлэл, худалдаа үйлчилгээний бодлого**

- 2.2.1. Сүү сүүн бүтээгдэхүүн, ноос ноолуур, зэрэг МАА-н гаралтай бүтээгдэхүүн боловсруулах жижиг, дунд үйлдвэрийг байгуулах санал санаачилгыг дэмжинэ.
- 2.2.2. Суманд үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүний борлуулалтыг дэмжиж сурталчлан, "Сэлэнгэд үйлдвэрлэв" үзэсгэлэн худалдааг холбогдох байгууллагуудтай хамтран жил бүр зохион байгуулах арга хэмжээ авна.
- 2.2.3. Хүнсний ногоо боловсруулах, савлах үйлдвэр байгуулах иргэдийн санал санаачилгыг дэмжинэ.

- 2.2.4. Чацаргана, жимс жимсгэнэ, зөгийн аж ахуй зэрэг мал, ургамлын гаралтай түүхий эдийг түшиглэсэн анхан шатны боловсруулах үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг дэмжинэ.

### **2.3. Дэд бүтэц**

- 2.3.1. Сэлэнгэ аймгийн 2035 он хүртэл хөгжүүлэх ерөнхий төлөвлөгөөг шинээр хийх ажлыг холбогдох байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 2.3.2. Хот, тосгоны доторх замын дагуу гэрэлтүүлгийг нэмэгдүүлэх, замын тэмдэг тэмдэглэгээг сайжруулах санхүүжилтийг холбогдох шатны төсөвт тусгуулах санал, санаачилга гаргаж, холбогдох байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 2.3.3. Нийтийн тээврийн үйлчилгээ, алслагдсан баг, тосгоны нийтийн тээврийн үйлчилгээг сайжруулах ажлыг дэмжиж орон нутгийн засаг захиргаа, мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран ажиллана.
- 2.3.4. Нийтийн болон амины орон сууцны төсөл хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэх санал санаачилгыг дэмжинэ.
- 2.3.5. Бүх сум болон тосгодыг өндөр хурдны интернэтийн үйлчилгээнд хамруулах, үнэ тарифыг бууруулах, мэдээлэл холбооны гурвалсан үйлчилгээтэй болгох ажлыг холбогдох байгууллагуудад уламжлан, шийдвэрлүүлнэ.
- 2.3.6. Гэр хорооллын хүн амыг ундны цэвэр усаар хангах ажлыг холбогдох байгууллагуудтай хамтран, үе шаттайгаар хэрэгжүүлэх чиглэлээр ажиллана.
- 2.3.7. Хог ангилан ялгах, хогийг дарж, булж устгах /ландфил/ технологийг нэвтрүүлэх, хогийн нэгдсэн цэгийг хашаажуулах ажлыг холбогдох байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлэх арга хэмжээ авна.

### **2.4. Төсөв санхүүгийн чиглэлээр**

- 2.4.1. Орон нутгийн төсвийн орлогын төлөвлөлтийг үндэслэлтэй хийж, үр ашигтай зарцуулж буй эсэх, татвар төлөгчдийн тоог нэмэгдүүлэх, татварын өр, авлагыг барагдуулах замаар орон нутгийн төсвийн орлогын төлөвлөгөөг жигд ханган биелүүлж буй эсэхэд тавих хяналтыг сайжруулах чиглэлээр холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллаж, нийтэд ил тод мэдээлэх ажлыг хэрэгжүүлнэ.
- 2.4.2. Төсвийн байгууллагуудын батлагдсан төсвийг зориулалтын дагуу хэмнэлттэй зарцуулж буй эсэх, төсвийн гүйцэтгэлд ИТХ-ын зүгээс тавих хяналтыг сайжруулна.

### **2.5. Байгаль орчны талаар хэрэгжүүлэх бодлого**

- 2.5.1. Байгалийн нөөц баялгийг зүй зохистой ашиглуулах, хамгаалах, нөхөн сэргээх арга хэмжээг хуулийн дагуу гүйцэтгүүлж буй эсэхэд иргэд, олон нийтийн зүгээс тавих хяналтыг сайжруулах арга хэмжээ авна.
- 2.5.2. Ойн санг гэрээгээр эзэмшигч нөхөрлөл, ААНБ-уудыг менежмент, төлөвлөгөөний дагуу ойн санг зүй зохистой ашиглах, хамгаалах, нөхөн сэргээх, хортон шавж, өвчний тархалтыг судлах, устгах ажлуудыг гүйцэтгүүлэх ажлыг дэмжинэ.
- 2.5.3. Аж ахуйн нэгжүүдийн хуваарилагдсан модны хэмжээнээс хамаарч ойжуулалтын ажлыг жил бүрийн модны хуваарьтай уялдуулж хийж гүйцэтгүүлэх, гүйцэтгэлд тавих хяналтыг сайжруулах ажлыг дэмжинэ.
- 2.5.4. Мод үржүүлгийн газар шинээр байгуулахыг дэмжиж ажиллана.
- 2.5.5. Байгаль орчны эсрэг гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг эрчимжүүлж, хяналт шалгалтыг тогтмолжуулан хууль бус үйлдлүүдийг таслан зогсооход холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллана.
- 2.5.6. Бүх нийтээр мод тарих ажлыг жилд 2 удаа зохион байгуулж, төв суурин газрын ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэхэд иргэн, ААНБ-ийн оролцоог нэмэгдүүлэх чиглэлээр ажиллана.

## **ГУРАВ. НУТГИЙН ЗАХИРГАА, ХУУЛЬ, ЭРХ ЗҮЙН АЖИЛ ҮЙЛЧИЛГЭЭ**

### **3.1. Нутгийн захиргааны ажил үйлчилгээ**

- 3.1.1. Төрийн үйлчилгээний ил тод, шуурхай байдлыг хангаж, төрийн албан хаагчийн ажлын хариуцлага, ёс зүйг дээшлүүлэх чиглэл баримтална.
- 3.1.2. Төрийн албан хаагчийг гадаад, дотоодын хэрэгцээт сургалтад хамруулах, мэргэшүүлэх, ажиллах нөхцөлийг сайжруулах ажлыг дэмжинэ.
- 3.1.3. Мэдээлэл технологийг ашиглан цаасаар үйлддэг шат дамжлагыг бууруулах "Цахим засаглал" хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хангуулах чиглэлээр ажиллана.

### **3.2. Хүний эрхийг хангах, хууль, эрх зүйн ажил үйлчилгээ**

- 3.2.1. Хууль, эрх зүйн албан бус сургалт, сурталчилгааны ажлыг тогтмолжуулан, иргэдийн эрх зүйн боловсролыг сайжруулах чиглэлээр мэргэжлийн байгууллагуудтэй хамтран ажиллана.
- 3.2.2. Хүнийг эрхийг хангахад нутгийн захиргаа, иргэний нийгмийн байгууллага, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.
- 3.2.3. Хүүхдийг ёс суртахуун, зан заншлын буруу зуршилд автахгаас урьдчилан сэргийлэх, болзошгүй осол, гэмт үйлдлээс хамгаалах ажлыг дэмжинэ.
- 3.2.4. Иргэд болон авлигатай тэмцэх төрийн бус байгууллагын сүлжээтэй хамтран авлигаас урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх ажлын үр нөлөөг дээшлүүлж, авлигагүй орчин бүрдүүлэх чиглэлээр ажиллана.

### **3.3. Гамшгаас хамгаалах бодлого**

- 3.3.1 Ой хээрийн түймэр, үер ус, халдварт өвчин, зуд, барилга байгууламжийн гал түймэр зэрэг болзошгүй аюулаас сэргийлэх, аюулыг бууруулах, бэлэн байдлыг хангах байгууллагын үйл ажиллагааг дэмжинэ.

Бие даан нэр дэвшигч



Л.Энхболор

2020.07.24